

İşitme Kayıplı Çocuğa Sahip Ailelerin Gereksinimleri ve Aile Danışmanlığı Hizmetleri Requirements of Families with Children with Hearing Loss and Family Counseling Services

Muhammed Pınar¹, Ayşenur Aykul Yağcıoğlu²

ÖZET

İşitme kayıplı çocuğa sahip aileler genellikle çocuğunun işitme kaybından olumsuz etkilenirler. Bu nedenle aileler bilgi edinme gereksinimi, psikolojik destek gereksinimi, ekonomik gereksinim ve destek gereksinimi gibi çeşitli gereksinimlere ihtiyaç duyar. Ailelerin işitme kaybı, mevcut süreç ve hizmetler hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması hizmetlere ulaşmasında gecikmeye ve çocuklarının erken tanı ve tedavi seçeneğinden mahrum kalmasına neden olur. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelere, belirlenen gereksinimlere yönelik aile danışmanlığı hizmetlerine erişebilme imkanı sunulması gerekmektedir. Bu derleme çalışmasında literatürdeki ilgili çalışmalar incelenerek işitme kayıplı çocuğa sahip ailelerin gereksinimleri belirlenmiş ve aile danışmanlığı hizmetlerinin önemi ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: İşitme kaybı, Pediatri, Aile danışmanlığı

ABSTRACT

Families with a child with hearing loss are usually negatively affected by their child's hearing loss. Therefore, families need various requirements, such as the need to acquire information, the need for psychological support, the economic need, and the need for support. Families lack of adequate information about hearing loss, current processes, and services leads to delays in accessing services and depriving their children of early diagnosis and treatment options. Families with children with hearing loss should be provided with the opportunity to access family counseling services for the identified needs. In this review study, by examining the relevant studies in the literature, the requirements of families with children with hearing loss were determined, and the importance of family counseling services was revealed.

Keywords: Hearing loss, Pediatrics, Family counseling

¹Misafir Öğr. Gör., KTO Karatay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji Bölümü, Konya, Türkiye. ORCID: 0000-0002-0899-5298 (Sorumlu Yazar)

²Öğr. Gör., KTO Karatay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji Bölümü, Konya, Türkiye. ORCID: 0000-0001-9866-2974

Sorumlu Yazar: Pınar, KTO Karatay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji Bölümü, Konya, Türkiye, e-posta: ody.muhammedpinar@gmail.com

GİRİŞ

İşitsel engel durumu her yaşta bireyi etkileyebilecek işitme kaybına bağlı oluşan fonksiyon kaybıdır (Çekiç, 2023). Türkiye’de yaklaşık üç milyon kişinin işitme kaybı olduğu tahmin edilmektedir (Alsancak ve Özkan, 2024). Çocuklar arasında yaygın bir sağlık problemi olan işitme kaybının indisansı 1-6/1000’dir (Geçtan ve Şen Celasin, 2023).

İşitme kaybı çocuklar, işitme kaybının derecesine bağlı olarak gelişim sürecinde bazı farklılıklar gösterirler. Bu farklılıkların en önemlisi işitme kaybı çocuğun alıcı ve ifade edici dile ilişkin yaşadığı zorluklardır. İşitme kaybı çocuklar, iletişim için gerekli dil becerisinin olmadığı durumlarda iletişim kurmada ve sürdürmede sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar arasında çocuğun duygusal, sosyal izolasyon ve özgüveninde eksiklik yer almaktadır (Ekim ve Ocakçı, 2012).

İşitme kaybına yönelik amplifikasyon (işitme cihazı, koklear implant vb.) uygulanan bebek ve çocuklar işitsel algı, dil-konuşma, bilişsel gelişim ve iletişim yönünden değerlendirilir ve uygun işitsel rehabilitasyon programına dahil edilir (Yücel ve Özkan, 2020). İşitme kaybı bir çocuğun özel eğitim ve rehabilitasyon süreçlerinin başlatılması ve tıbbi takibi, hem çocuğun hem de ailenin günlük rutinlerini etkiler (Dikeç vd., 2023; Grandpierre vd., 2018)

Aileler, çocuklarının işitme cihazı kullanımını kolaylaştırmada ve dil gelişimlerini desteklemede önemli bir rol oynar (Ambrose vd., 2020). İşitme cihazlarına, pillere, eğitime ve işitsel rehabilitasyona duyulan ihtiyaç veya sosyal desteğin yetersiz algılanması nedeniyle artan ekonomik harcamalar ailelerde stres, depresyon, anksiyete ve yalnızlık riskini artırır (Dikeç vd., 2023; Grandpierre vd., 2018).

Ailelere amplifikasyon cihazların etkin kullanımı, işitme kaybı çocuğun iletişim ve dil gelişiminin desteklenmesine yönelik bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlayan eğitim programları düzenlenmesi gerekmektedir (Doğan vd., 2013; Moeller vd., 2013). İşitme kaybı çocuğa sahip ailelerin gereksinimlerinin belirlenmesi, işitme kaybı çocuğun rehabilitasyon sürecinin planlanması ve uygun eğitime karar verilebilmesi açısından önemlidir (Eyalati vd., 2013).

Aile danışmanlığı ailede sağlıklı bir iletişim ortamının oluşturulması için aile bireylerine uygulanan psikolojik yardım hizmetini kapsamaktadır (Algan, 2016). Aile danışmanlığı, aile terapisinin ve aile eğitiminde psikolojik danışma modelinin kesiştiği noktada yer alan bir çalışma alanıdır. Ailelerin yaşadığı sorunların üstesinden gelebilmesi için yardım edilmesi ve aile yapısının güçlendirilmesi hedeflenir (Korkut, 2021). Aile danışmanlığı işitme, konuşma ve dil gelişiminde, uygun cihazların kullanımı ile bakımı, mevcut eğitim yaklaşımları, eğitimle ilgili konular ve çocuğun kendi ihtiyacından kaynaklanabilecek diğer birçok konuyu içerir (Motti ve Pardo, 2010). Etkili bir danışmanlık, ebeveynlerin duygularıyla daha iyi başa çıkmalarına, kendilerini ve içinde buldukları durumu daha iyi anlamalarına, sürecin bir bütün olarak başarıya ulaşmasının sağlanmasına yardımcı olur (Rabelo ve Melo 2016).

Aile danışmanlığı için ailelerin gereksinim duyduğu alanların belirlenmesi gerekmektedir. Akçamete ve Kargın (1996) yaptıkları çalışmalarında işitme kaybı çocuğu olan aile gereksinimlerini “bilgi edinme gereksinimi, psikolojik destek gereksinimi, ekonomik gereksinim, destek gereksinimi” olarak sıralamışlardır. Bu çalışmanın amacı, işitme kaybı çocuğa sahip ailelerin çeşitli gereksinimleri incelenerek aile danışmanlığı hizmetlerinin önemini mevcut çalışmalar ışığında belirlemektir.

Bilgi Edinme Gereksinimi

Ebeveynlerin çoğu çocuklarına işitme kaybı tanısı konulmasından sonra işitme kaybı ile karşılaşmaktadır. İşitme kaybı tanısından sonra ebeveynlere işitme kaybı hakkında açıklayıcı bilgilendirilme yapılması ve çocuğun hayatında işitme kaybı nedeniyle oluşabilecek etkilerin anlatılması ve işitme cihazlarıyla ilgili bilgi verilmesi önemlidir (Turan vd., 2019). İşitme kaybı hakkında bilgi ve deneyimi olmayan ebeveynlerin işitme kayıplı çocukları ile ilgili karşılaştığı olumsuz durumlarla başa çıkmaları mümkün olmamaktadır. Ebeveynler işitme kaybı ile ilgili bilgi alma, işitme kayıplı çocuğun cihazlandırılması, işitme kayıplı çocuğun iletişim becerilerinin geliştirilmesi, işitme kayıplı çocuğa iyi bir eğitim ortamının oluşturulması gibi durumlarda doğru karar alma, yaşadıkları duygularla baş etmede bilgi gereksinimine ihtiyaç duymaktadır (Kılıç, 2020).

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin bilgilendirilmesi amacıyla sunulan hizmetlerin uygulamaları, ebeveynlerin çocuklara uygulanan amplifikasyonda yaşadığı problemleri kısa sürede ve zorluk çekmeden çözmelerine yardımcı olmakta ayrıca ebeveynlerin çocukları ve çevreleriyle olan iletişimlerini arttırmaktadır (Şahlı vd., 2011). İşitme cihazının doğru kullanımıyla çocuğunun elde edeceği avantajlar konusunda ebeveynleri aydınlatılabilmek için işitme cihazı adaptasyonuna ilişkin yönlendirmelere ihtiyaç duyulmaktadır (Rabelo ve Melo 2016).

Uzmanlar ve ebeveynler beraber hareket ederek çocuğun davranışını ve cihazın çocuğa sağladığı faydayı gözlemlemelidir. Cihaza uyum sağlamak için gereken süre çocuğa ve uzmanların durumu nasıl ele aldığına bağlı olarak görecelidir. Bu nedenle aile, işitme cihazı kullanımının teşvik edilmesinde rolleri konusunda yönlendirilmelidir. Çocuk işitme cihazını çıkardığında, bir süreliğine isteklerine saygı göstermeli, ancak takması için teşvik etmesi gerekmektedir (Rabelo ve Melo 2016).

Koklear implanta yönelik ebeveynlerin beklentileri, koklear implant operasyonu öncesi ve sonrası farklılaşmaktadır. Operasyon öncesi ebeveynlerin bir mucize beklemesine rağmen işitme kayıplı çocuklarının işitmesi normal olan akranlarına benzer olarak gelişim göstermesini beklemektedirler. Ancak ilerleyen süreçte işitme kayıplı çocuğun gelişimine göre değişmekle birlikte ebeveynler düşük beklentiler içinde olabilmektedirler. Operasyon öncesi ebeveynler koklear implant uygulamasına yönelik ayrıntılı bilgilendirilmelidir. Operasyonda yer alan uzmanlarının sorumluluklarından olan danışmanlık ve bilgilendirme hizmetlerinin verilmesi ebeveynlerin gerçekçi beklentiler içinde olmasına yardımcı olmaktadır (Cankuvvet vd., 2015). Koklear implant operasyonundan önce ailelerin işitme kayıplı bireye yönelik beklentileri makul düzeyde olması sağlanmalıdır. Aileye operasyon sonrasında koklear implant eğitim ve rehabilitasyon sürecinin önemli bir faktör olacağı belirtilmelidir (Koçyiğit vd., 2018).

Ebeveynlerin işitsel rehabilitasyon sürecinde planlama ve karar alma açısından önemi çok büyüktür. Ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve ekonomik durumları da ebeveynlerin gereksinim oranı üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, uygun bir eğitim ortamı sağlamak ve ebeveyn destek grupları oluşturmak önemlidir. Kamu spotları ulusal olarak işitme kaybı ile ilgili çeşitli bilgiler (işitme kaybı ile ilgilenen kuruluşlar ve kaynakları, işitme kaybı ile ilgili bilgilendirici broşür ya da videolar vb.) sunulması işitsel rehabilitasyon sürecini kolaylaştıracaktır (Eyalati vd., 2013).

İşitme kayıplı çocuklara sahip olan ebeveynlerden görüşlerin alındığı bir çalışmada ebeveynlerin %40'ının işitme kaybı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmüştür (Şan,

vd., 2022). Yapılan bir başka çalışmada ebeveynlerin işitme kaybının tanısını ilk aldıklarında işitme kaybı hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duydukları bildirilmiştir (Grandpierre vd., 2018).

Psikolojik Destek Gereksinimi

Ebeveynlerin hayal ettikleri gibi bir çocuğa sahip olmama durumu, şok, engelli çocuğu istememe ve kabullenmeme, acı çekme, depresyon, suçluluk, kızgınlık, utanç duyma, kararsızlık ve kaygı gibi farklı duygulara ve davranışlara yol açabilir. Ebeveynler bu duygulara ek olarak duygu durumlarının değişikliklerine uyum sağlamaya çalışabilir ve karşılaştığı durumlara çözümler arayabilir (Seydel vd., 2016).

Ebeveynler, işitme kaybı tanısını ilk aldıklarında kabullenmekte zorlandıklarını, farklı uzmanları dolaştıklarını, farklı kurumlarda işitme testlerini tekrarladıklarını ve bazen daha ileri testler yaptırmak zorunda kaldıklarını, çocukları için bu durumu onaylayamadıklarını ve bu nedenle kabul etmekte zorlandıklarını sıklıkla dile getirmektedir (Dikeç vd., 2023). Ebeveynlerin duygu durumları ile baş edebilmek için psikolojik desteğe ihtiyaçları vardır (Bekar, 2019).

İşitme engelli çocukların ebeveynlerine özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde psikososyal hizmetler sağlanmalıdır. Yapılan bir çalışmada işitme kayıplı çocukların ebeveynlerin yaklaşık %33'ünün işitme kaybını kabullenmesinin zaman aldığını, %8'inin hâlâ kabullenmekte zorluk çektiğini ve %2'sinin kabullenemediği belirtilmiştir. Aynı çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının işitme kayıplı olduğunu öğrendikten sonra yaklaşık %6'sının psikolojik destek aldığı bildirilmiştir (Şan vd., 2022). Psikolojik destek sayesinde ebeveynlerin duygularını daha rahat ifade etmeleri ve yalnız olmadıklarını hissetmeleri sağlanır (Dikeç vd., 2023).

Ekonomik Gereksinim

İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin temel gereksinimlerinin (kira, gıda vb.) yanı sıra çocuğun ihtiyacı olan oyuncakları, bakıcı ücreti, çocuğun rehabilitasyonu ve eğitimi, işitme cihazı ve özellikle pil başta olmak üzere işime cihazı parçalarının, koklear implant ve koklear implant parçalarının ücretini karşılamak gibi gereksinimlerini karşılamak için ekonomik desteğe ihtiyacı vardır (Bekar vd., 2021). Ayrıca literatürde ebeveynlerin ekonomik durumlarının, işitme engelli çocuklarda koklear implantasyon yaşı üzerinde dikkate değer bir etkiye sahip olduğu raporlanmıştır (Jeddi vd., 2012). Ailelerin düşük sosyoekonomik durumu nedeniyle işitme cihazı edinmede yaşanan gecikmelerin, amplifikasyon ve müdahale arasındaki aralığın uzamasına neden olan başlıca faktör olduğu bildirilmiştir (Yücel vd., 2008).

Destek Gereksinimi

Aile özelliklerinin ve rehabilitasyon sürecine katılımlarının, işitme kaybının geç teşhisinin olumsuz etkilerini azaltabileceği düşünülmektedir (Fitzpatrick vd., 2007). İşitme kayıplı çocukların ebeveyn görüşlerinin alındığı bir çalışmada aile içinde işitme kayıplı çocuk ile en çok ilgilenen ebeveynin yaklaşık %88 oranında anne olduğu bildirilmiştir (Şan vd., 2022). İşitme kayıplı çocuğa sahip anneler, yaşadığı sorunları tartışmak ve bu sorunlara çözümler bulabilmek için başkalarıyla iletişim kurmak istemektedirler (Akçamete ve Kargın, 1996). Ebeveynlerin en fazla ihtiyaç duyduğu gereksinimin, işitme kayıplı çocuğu olan diğer ebeveynlerle iletişime geçmek olduğu belirtilmektedir. (Bekar, 2019). Çocuğu işitme kaybı

tanısı almış başka ebeveynler ile iletişim kurmanın ebeveynlere iyi geldiği düşünülmektedir (Luterman ve Kurtzer-White, 1999).

İşitme kayıplı çocuğa sahip anneler, çocuğuyla benzer özellikte çocuğu olan ebeveynler için oluşturulmuş kitap, makale vb. kaynaklar okumaya, çocuğuyla ilgili sorunları konuşmak için düzenli olarak uzman desteği almaya ve çocuğuna eğitim veren öğretmeni veya terapist ile çocuğuyla ilgili konuşabilmek için daha fazla zamana ihtiyaç duymaktadır (Akçamete ve Kargın, 1996). Literatürde güçlü sosyal desteğin ebeveyn stresine karşı koruyucu bir mekanizma olarak etki edebileceğini, duygusal destek sağlayabileceğini ve işitme kaybı olan çocukların işiten ebeveynlerinin başa çıkma ve refahına olumlu katkıda bulunabileceği bildirilmiştir. Araştırmalar güçlü sosyal desteğin ebeveyn stresine karşı koruyucu bir mekanizma olarak etki edebileceğini, duygusal destek sağlayabileceğini ve işitme kaybı olan çocukların işiten ebeveynlerinin başa çıkma ve refahına olumlu katkıda bulunabileceğini göstermektedir. Güçlü sosyal desteğe sahip ebeveynler, az desteğe sahip ebeveynlere kıyasla zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkabilmektedir (Rhett vd., 2023).

Aile Danışmanlığı Hizmeti

Aile danışmanlığı hizmetlerinde amaç, ebeveynlerin ve diğer aile üyelerinin görevlerinin ve ruhsal durumlarının düzenlenmesi, birbirleriyle olan ilişkilerinin ve etkileşimlerinin geliştirilmesini sağlamaktır (Demirbilek, 2016). İşitme engelli çocuklara sahip aileler başlangıçta yeterli donanım ve bilgiye sahip değildirler (Nicholson vd., 2014). Aile danışmanlığı hizmetleri, aile eğitimiyle işitme kaybına ilişkin bilgi ve tecrübeleri olmayan ailelerin çocuklarının dil gelişimlerinin nasıl destek sağlayacaklarına ilişkin gereksinim duydukları bilgilerin ve becerilerinin kazanımının yanında bilinçlenmeleri açısından oldukça önemlidir (Keten, 2021).

Akçamete ve Kargın (1996) yaptıkları çalışmalarında işitme kayıplı çocuğa sahip olan ailelerin kendilerine destek olacak, aile içi iletişimlerini ve ilişkilerini geliştirecek aile danışmanının yardımına duydukları gereksinimi vurgulamaktadır. Belirlenen gereksinimlerin karşılanmasında rol oynayacak kişiler, birincil olarak alan uzmanlarıdır. Ailelerin sosyo-kültürel yapıları ve ekonomik seviyeleri farklılık göstereceğinden alanlarında uzman olan aile danışmanları bu konuları göz önünde bulundurmalıdır (Keten, 2021). Aile danışmanı, ebeveynlerin fikir ayrılığı yaşadığı alanlarını anlamalarına ve bunlarla başa çıkmalarına yardımcı olmak için aile ile çalışabilir (Baum, 1981). Ayrıca, ebeveynlere işitme kayıplı çocuklarının rehabilitasyonu, dil ve genel gelişimi hakkında bilgi verilmesi, ebeveynlerin çocuğun gelişiminde gerçekçi beklentiler içinde olmasına yardımcı olmaktadır (Turan vd., 2019). Aile danışmanı işitme kaybı ilgili gerçekleri paylaşabilmeli ve önerilerde bulunabilmelidir (Baum,1981).

İşitme kayıplı çocuğu olan aileler için verilen aile eğitiminin temel amaçları; ailenin bilgilendirilmesi, ailelerin çocuklarına ilişkin gerçekçi beklentiler kurmalarını sağlama, çocuklarına dil gelişimini destekleyici ve zenginleştirici olanaklar sağlama, çocuğun aile içindeki yeri ve davranış eğitimi, arka plan gürültülerinin engellenmesi, seslere dikkat çekme, çocuğun dikkatini çekmek için melodik bir ses tonu kullanma, çocuklarının tepkilerinin, dinleme becerilerinin gelişmesi için müzik ve ritim kullanımını oluşturmaktadır (Keten, 2021). Ayrıca, işitsel rehabilitasyon sürecine ebeveynlerin aktif olarak katılması işitme kayıplı

çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişimlerine ek olarak okuma becerilerine de olumlu yansımaktadır (Genç ve Gökdoğan, 2022).

İşitme kayıplı çocuğun işitsel rehabilitasyon sürecinde ailenin cihazı temin etmesi, cihazın gün boyunca düzenli kullanımı ve cihazın bakımının sağlayabilmesi gerekmektedir. Aile danışmanı bu süreçte işitme kaybının tipi ve derecesiyle uyumlu cihazlarla ilgili aileyi doğru bilgilendirerek yönlendirmelidir (Cankuvvet Aykut ve Çınar, 2018). Literatürde ebeveynlerin çocuklarının işitme cihazının takılması, düzenli kullanımı ve bakımı ile ilgili oldukça zorlu deneyimler yaşadığı ve bu nedenle uzmanlarla iş birliği yapılmasının gerekliliği bildirilmiştir (Munoz vd., 2016).

İşitme cihazına göre teknolojileri ve parçaları farklı olan koklear implantın kullanılmasının öğrenimi ve yönetimi farklıdır. Koklear implantın bakımı, koklear implantta oluşabilecek arızanın tespit edilmesi ve arızanın nasıl giderilebileceği konusunda aileler problem yaşayabilmektedir (Lesinski-Schiedat vd., 2009; Sarıçiçek ve Güdücü, 2022). Çocuğu koklear implant adayı olan ebeveynlere, koklear implant sisteminin çalışma prensibinin nasıl olduğunu, ameliyatın olası sonuçlarının ne olabileceği, koklear implant cihazının özelliklerinin neler olduğu ve işitsel-sözel eğitimin nasıl verileceği gibi bilgilerin aile danışmanlığı hizmetinde yer alması gerekmektedir (Cankuvvet, 2015). İşitme cihazları ve koklear implantlardaki teknolojik gelişmeler, işitme kaybı olan çocukların konuşma dilini geliştirmesini desteklemektedir. Ancak tek başına bu teknolojiler, uygun müdahaleler ve yönlendirici danışmanlık olmadan fayda sağlamayacaktır. Bu nedenle işitme kayıplı çocukların teknoloji kullanımını en üst düzeye çıkarabilmesi için aile danışmanlığı hizmetinin sağlanması önemli bir faktördür (Cole ve Flexer, 2016).

SONUÇ VE ÖNERİLER

İşitme kayıplı çocuğa sahip ailelerin ihtiyaç duyduğu bazı gereksinimler vardır. Bunlar aile danışmanlığı kapsamında bilgi edinme, psikolojik destek, ekonomik ve destek gereksinimleridir. İşitme kayıplı çocuğa sahip olan ailelerin gereksinimlerine yönelik aile danışmanlığı hizmetleri verilerek ailelerin ve çocuğun yaşadığı ya da yaşayacağı problemlerin önüne geçilmesi gerekmektedir. İşitme kayıplı çocukların ailelerine yönelik yapılan aile danışmanlığı hem aile hem de çocuk için büyük önem taşır. Aile danışmanlığı hizmeti ailenin yaşadığı zorluklarla başa çıkmasına, çocuğun özellikle dil gelişimine destek olmasına ve daha mutlu bir aile hayatı sürmesine yardımcı olur. Aileler, işitme kayıplı çocuğun yaşadığı ve yaşattığı problemlere yönelik edinebilecekleri problem çözme stratejileri ile sonuca ulaşabilecektir.

Ülkemizde işitme kaybının tanılanması sürecinde, işitme cihazı ve koklear implant uygulama öncesi ve sonrasında ailenin gereksinimlerin belirlenmesi gerekmektedir. Ailelerde belirlenen gereksinimlere yönelik aile danışmanlığı hizmeti uygulanmalıdır. Bu doğrultuda işitme kayıplı çocuğa sahip ailelere yönelik aile danışmanlığı hizmetlerinin oluşturulması ve uygulamasının artırılması önerilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek Beyanı

Araştırmada herhangi bir kuruluştan finansal destek alınmamıştır.

Yazar Katkıları

Araştırma Fikri/Kavramı: MP, AAY

Araştırma Tasarımı: MP, AAY

Veri toplama ve/veya İşleme: —

Verilerin analizi ve/veya yorumu: —

Literatür taraması: MP, AAY

Makalenin yazımı: MP, AAY

Eleştirel inceleme: MP, AAY

Kaynaklar ve Fon Sağlama: —

KAYNAKLAR

Akçamete, K., & Kargin, T. (1996). İşitme engelli çocuğa sahip annelerin gereksinimlerinin belirlenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 7-24. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/159255>

Algan, T. (2016). Aile danışmanlığı uygulaması: dünü, bugünü ve yarını. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2208-2217. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/226741>

Alsancak, F., & Özkan, Y. (2024). Sağır bireylerin damgalanma deneyimleri. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 12(23), 1-18. <https://doi.org/10.46218/tshd.1378444>.

Ambrose, S. E., Appenzeller, M., Mai, A. & DesJardin, J. L. (2020). Beliefs and self-efficacy of parents of young children with hearing loss. *Journal Of Early Hearing Detection And İntervention*, 5(1), 73–85.

Baum, V. (1981). Counseling families of deaf children. *JADARA*, 15(1): 16-19. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7523736/>

Bekar, R. (2019). İşitme kayıplı çocuğu olan annelerin çocuklarına ilişkin gereksinimler ve destekler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Bekar, R., Uzuner, Y., & Çolaklıoğlu, O. (2021). İşitme kayıplı çocuğu olan annelerin çocuklarına ilişkin gereksinimler ve destekler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(1), 31-59. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.587730

Cankuvvet Aykut, N., & Çınar, M. (2018). Erken çocuklukta işitme cihazı uygulamaları ve ebeveynler. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 414–427. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720182256>

Cankuvvet, N. (2015). Çocuğu koklear implant adayı ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı bilgilendirme programının geliştirilmesi. Doktora tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Cankuvvet, N., Doğan, M., & Gürgür, H. (2015). Koklear implant uygulamalarında ebeveyn beklentilerinin değerlendirilmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergis - Journal of Qualitative Research in Education*, 3(1), 54-73.

Cole, E., & Flexer, C. (2016). *Children with hearing loss: developing listening and talking, birth to six (3.Bs.)*. San Diego, CA: Plural Publishing, Inc.

Çekiç, Ş. (Ed.). (2023). *Odyolojiye giriş*. Nobel Akademik Yayıncılık. 178-186.

Demirbilek, M. (2016). Aile danışmanlığı: bir uygulama örneği. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10(2):109-120. doi: 10.5455/tjfm.205930

Dikeç, G., Türk, E., Yüksel, E., Çelebi, K. & Özdemir, M. (2023). Experiences of hearing parents of children with hearing loss: a qualitative study. *Children*. 10(7), 1129. <https://doi.org/10.3390/children10071129>

Doğan, M., Tüfekçioğlu, A. Ü., & Er, N. (2013). Normal gelişim gösteren ve işitme kayıplı çocuklarda erken müdahalenin bilişsel performanstaki rolü: çalışma belleği ve kısa süreli bellek. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 5(2), 70-97. <https://doi.org/10.20489/intjecse.107928> .

Ekim, A., & Ocakçı, A. F. (2012). 8-12 yaş arası işitme engelli çocuklarda yaşam kalitesi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 11(1), 17-23. https://doi.org/10.1501/Ashd_0000000072

Eyalati, N., Jafari, Z., Ashayeri, H., Salehi, M., & Kamali, M. (2013). Effects of parental education level and economic status on the needs of families of hearing-impaired children in the aural rehabilitation program. *Iranian Journal of Otorhinolaryngology*. 25(70):41-48. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3846243/>

Fitzpatrick, E., Graham, I.D., Durieux-Smith, A., Angus, D. & Coyle D. (2007). Parents' perspectives on the impact of the early diagnosis of childhood hearing loss. *Int J Audiol*. 46(2), 97–106 .

Geçtan, E., & Şen Celasin, N. (2023). İşitme engelli olma durumlarına göre ergenlerin; benlik algıları, öfke ifade tarzları ve empatik beceri düzeylerinin incelenmesi. *Türk Odyoloji ve İşitme Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 42-50. <https://doi.org/10.1080/14992020600977770>

Genç, G. A. & Gökdoğan Ç. (Ed.). (2022). *Pediyatrik odyoloji*. Ankara, TR: Hipokat Yayıncılık. 345-356.

Grandpierre, V., Fitzpatrick, E. M. & Na, E. M. (2018). School-aged children with mild bilateral and unilateral hearing loss: parents' reflections on services, experiences, and outcomes. *J. Deaf. Stud. Deaf. Educ.* 23, 140–147. <https://doi.org/10.1093/deafed/enx049>

Jeddi, Z., Jafari, Z. & MotasadiZarandi, M. (2012). Effects of parents' level of education and economic status on the age at cochlear implantation in children. *Iran J Otorhinolaryngol*. 24(1),7–14. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3846204/>

Keten, S. (2021). İşitme kayıplı çocuklar için aile danışmanlığı hizmetleri: İşitme kayıplı çocuklarda değerlendirme tanı tedavi eğitsel yaklaşımlar (A. S. Şahlı,Ed.). Ankara, TR: Güneş Tıp Kitapevleri. 445-469.

Kılıç, M. (2020). İşitme kayıplı çocukların dil gelişimlerinin desteklenmesine yönelik aile gereksinimlerinin belirlenmesi. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Koçyiğit, M., Cakabay, T., Ortekin, S. G., & Bezgin, S. Ü. (2018). Koklear implant: biyoteknik kulak. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (3), 223-228. <https://doi.org/10.31067/0.2018.36>

Korkut, Y. (2001). Aile danışmanlığı ve aile terapisi hizmetleri. *Psikoloji Çalışmaları*, 22, 111-133. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/99953>

Lesinski-Schiedat, A., Illg, A., Heermann, R., Bertram, B. & Lenarz, T. (2009). Paediatric cochlear implantation in the first and in the second year of life: A comparative study. *Cochlear Implants International*, 5(4), 146-159.

Luterman, D. & Kurtzer-White, E. (1999). Identifying hearing loss: parents' needs. *American Journal of Audiology*, 8(1), 13-18. [https://doi.org/10.1044/1059-0889\(1999/006\)](https://doi.org/10.1044/1059-0889(1999/006))

Moeller, M. P., Carr, G., Seaver, L., Stredler-Brown, A., & Holzinger, D. (2013). Best practices in family-centered early intervention for children who are deaf or hard of hearing: an international consensus statement. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 18(4), 429-445. <https://doi.org/10.1093/deafed/ent034>

Motti, T.F.G. & Pardo, M.B.L. (2010). Intervenção com pais de crianças deficientes auditivas: elaboração e avaliação de um programa de orientação não presencial. *Rev Bras Ed Esp*, 16(3), 447-62.

Munoz, K., Rusk, S., Nelson, L., Preston, E., White, K.R., Barrett, T.S. & Twohig, M.P. (2016). Pediatric hearing aid management: parent-reported needs for learning support, *Ear Hear* 37(6), 703-709. Doi: 10.1097/AUD.0000000000000338

Nicholson, N., Shapley, K., Martin, P., Talkington, R., & Caraway, T. (2014). Trekking to the top- Learning to listen and talk: Changes in attitude and knowledge after a family camp intervention. *The Volta Review*, 114(1), 57-82.

Rabelo, G.R.G., & Melo, L.P.F.D. (2016). Counselling in the rehabilitating process for hearing impaired children by parents' perspective. *Revista CEFAC*, 18, 362-368. <https://doi.org/10.1590/1982-0216201618212515>

Rhett, M., Billen J. S. & Vey M. N. (2023). A conceptual model of parenting children with disabilities. *Journal of Family Studies*. 29:4, 1781-1803. <https://doi.org/10.1080/13229400.2022.2085617>

Sarıççek, S. & Güdücü, B. (2022). İşitme cihazı ile koklear implantın gelişim süreçleri. *International Social Sciences Studies Journal*, 8(93), 151-163. doi: [10.26449/sssjs.3789](https://doi.org/10.26449/sssjs.3789)

Seydel, E. H., Yıkılkan, H. & Görpelioğlu, S. (2016). Engelli çocuk yakınlarının gereksinimleri ve mevcut hak ve hizmetlerden yararlanma durumları. *Smyrna Tıp Dergisi*, 47-52.

Şahlı, S., Barmak, E. & Belgin, E. (2011). Koklear implantlı çocuğa sahip olmanın aile işlevlerine etkisi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 5 (1), 19-24.

Şan, İ., Kavruk, H., & Aykul, A. (2022). Ebeveyn görüşleriyle işitme kayıplı çocukların profili: kesitsel çalışma. *Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences*, 7(4), 1149-1156. Doi: 10.5336/healthsci.2022-92611

Turan, Z., Koca, A. & Uzuner, Y. (2019). İşitme kayıplı çocuğu olan bir annenin aile eğitimi sürecinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 20(1), 93-117. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.417177>

Yücel, E., & Özkan, H. B. (2020). İşitsel rehabilitasyon. *Türk Odyoloji ve İşitme Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 19-22. <https://doi.org/10.34034/tjahr.23209>

Yücel, E., Derim, D. & Çelik, D. (2008). The needs of hearing impaired children's parents who attend to auditory verbal therapy-counseling program. *Int J Pediatr Otorhinolaryngol.* 72(7), 1097–111. <https://doi.org/10.1016/j.ijporl.2008.03.020>